Mariana COCIERU
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

DRAMATURGIA CUTUMIARĂ ŞI VALOAREA ESTETICĂ A *MOŞILOR* LA CARTAL

Customary dramaturgy and aesthetic value of *play of the old men* of Cartal

Abstract: The *Men's group Colindat, Christmas-time rituall,* as part of the immaterial cultural heritage, has come to be the focus of many consecrated scholars, both inside and outside the country. The value connotation of custom was a considerable argument for its inclusion in 2013 in the *UNESCO's Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*. Mostly manifested in several villages in the southern Bugeac, it takes place in a special and original mode in the Romanian localities Cartal and Satul Nou from the Odessa region, Ukraine, and is still maintained today. In this approach we tried to reconstruct, on the basis of the archive documents and of our field investigations, the customary dramaturgy of the development of the ethnofolcloric phenomenon *Men's group Colindat with anthropomorphic masks*, which allowed us to conclude the existence of secular principles strictly observed by all the actors of this ancient form of popular culture.

Keywords: *Play of the Old Men (graybeards)*, caroling, group, carols, popular mask, informant.

Rezumat: *Colindatul în ceată bărbătească,* în calitate de constituent al patrimoniului cultural imaterial, a ajuns a fi în vizorul mai multor cercetători consacrați, atât din țară, cât şi din afara ei. Conotația valorică a obiceiului a constituit un argument considerabil pentru includerea acestuia în anul 2013 în *Lista Reprezentativă UNESCO de protejare a fenomenelor de patrimoniu cultural imaterial al umanității.* Manifestat preponderent în mai multe sate din sudul Bugeacului, acesta are loc într-un mod deosebit şi original în localitățile româneşti Cartal şi Satul Nou din regiunea Odesa, Ucraina, menținându-se şi în zilele noastre. În demersul de față am încercat să reconstituim, în baza documentelor de arhiva, dar şi a propriilor investigații de teren, dramaturgia cutumiară a desfăşurării fenomenului etnofolcloric *Colindatul cu măşti antropomorfe în ceată bărbătească*, ceea ce ne-a permis să conchidem existența unor principii seculare respectate cu strictețe de toți actanții acestei străvechi forme de cultură populară.

Cuvinte-cheie: *Jocul Moşilor*, colindat, ceată, colinde, obicei, mască populară, informator.

În localitatea românească Cartal (atestată la 1645, arheologii presupun ca a fost constituită pe ruinele unei fortărețe romane ridicată pe locul aşezării celtice *Aliobrix*),

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

redenumită actualmente de autoritățile ucrainene Orlovca (r. Reni, reg. Odesa, Ucraina), atestăm viabilitatea unui fenomen de cultură tradițională, şi anume practicarea obiceiului *Colindatul cu măşti (Moşii)* de către confreriile de flăcăi. O evidentă atestare documentară a satului Cartal o face ilustrul cărturar al umanismului românesc şi domnitor al Moldovei Dimitrie Cantemir în lucrarea sa *Descrierea Moldovei:* „Cartal, aşezat pe Dunăre, la vărsarea Ialpuhului, față în față cu Isaccea, o cetate fără însemnătate. Aici turcii bătură pod peste Dunăre, când au purtat război cu ruşii în 1711" [1, p. 39]. Actorul Nicolae Jelescu, originar din Cartal, într-un interviu acordat ziarului *Jurnal de Chişinău* se referă şi la vechimea acestei localități: „Îmi lipsesc pădurile de salcâmi şi priveliştea munților de peste Dunăre, de la Isaccea. Din Cartalul meu se văd munții Dobrogei, foarte vechi, acolo se află şi una din cele mai vechi mănăstiri româneşti – mănăstirea Cocoşul. Iar la marginea satului meu există o cetate antică, se numeşte Cetatea Romană. <...> Satul meu e împărțit în două regiuni: *La Daci* şi *La Romani*" [2]. Motivația performării inedite a *Colindatului cu măşti* în satele din Bugeac (Cartal, Satul Nou), aflate acum pe teritoriul Ucrainei, o descoperim în diverse surse documentare. Mai mulți informatori intervievați au subliniat în raportările lor faptul că localitatea Cartal este o aşezare cu populație românească, vădind în acest fel consecvența spiritului identitar românesc: „Majoritatea populației îs dobrogeni, apoi moldoveni (de peste Prut) şi transilvăneni. Oamenii au venit în acest sat din România, dinspre Bulgaria şi din Bulgaria" [3], după încheierea războiului ruso-turc din 1806-1812. Prin urmare, populația românească venită din munții Dobrogei, dar şi din Transilvania şi Bulgaria au adus cu ei şi tezaurul spiritual moştenit de la străbuni, valorificându-l şi promovându-l în această localitate şi în zilele noastre.

O altă dovadă a spiritualității româneşti a localnicilor este obstinația acestora de a sărbători Crăciunul conform calendarului gregorian, aşa cum este oficiat şi în întreaga România. Faptul respectiv conferă Cartalului un statut aparte, evidențiindu-l de celelalte sate populate de românii din Ucraina: „Cartal este celebru printre satele locuite de românii din Ucraina prin faptul că oamenii de aici se încăpățânează să țină Crăciunul pe stil nou. Adică pe 25 decembrie. Cu toate că slujba este făcută după calendarul bisericii ruse, iar naşterea Mântuitorului pică în ianuarie. Pe 25 decembrie sătenii se adună pe platoul din fața bisericii. Cântă colinde româneşti şi sărbătoresc odată cu toată biserica creştină apuseană naşterea pruncului Sfânt" [4].

În materialul de teren conservat în Arhiva de Folclor a Institutului de Filologie al AŞM depistăm în narările informatorilor argumente privind intențiile sovieticilor de a modifica tradiția seculară a colindatului: „Anul acesta, 1967, fiindcă sovietul sătesc nu dă voie să îmble cu *Colinda*, flăcăii au făcut *Moşul* (nu şi *Colinda* propriu-zisă) la Anul Nou. Învățătorii dau sfat ca să se îmble de Anul Nou pe nou şi cu *Colinda*, dar nu îmblă nimeni" [3]. Din fericire, intenția autorităților de a aplica procedura de deznaționalizare prin interzicerea practicării unor obiceiuri populare calendaristice a eşuat, aceste cutume ale culturii tradiționale fiind prezente şi astăzi în viața socială a satelor respective.

Colindatul în ceată bărbătească în localitățile Cartal şi Satul Nou din r. Reni se practică sub o formă inedită numită *Moşii*. Cercetătorul Iulian Filip, axându-se

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

pe existența unei galerii imense de *Moşi* în diverse reprezentații folclorice, identifică în această formă intermediară de dramaturgie populară colinda-teatru [5, p. 151] sau spectacolul-colindă (remarca exegetului teatrului popular din Moldova Vasile Adăscăliței: „Nevoia de teatru a acționat imperios, schimbând obiceiul-colindă în spectacol-colindă. Acest lucru s-a adâncit şi desăvârşit timp de veacuri, poate chiar de milenii. El «are a demonstra că marea dezvoltare a artei este legată de dezvoltarea magiei»" 6, p. 36]). În volumul *Sărbători şi obiceiuri: răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român* este menționat colindatul cu măşti umane *Moşoii,* atestat în localitatea Tulucești, jud. Galați, în anul 1976: „Cântau la fereastră în noaptea de Crăciun, iar în cele trei zile ale Crăciunului veneau la horă şi făceau scamatorii. Mai apoi cu ceata de plug la Anul Nou. Acesta mai curând" [7, p. 304]. Vizibile similitudini vom identifica şi cu *Moşoii* şi *Moşoaiele* comunei Luncavița, jud. Tulcea (Dobrogea, România): „Moşoiul şi Moşoicuța reprezintă cele mai arhaice forme ale creştinismului, alungătorii tuturor relelor şi nenorocirilor, care încearcă să încheie anul şi să contamineze noul an, care abia se zăreşte. Moşoiul are rolul de a «curăța» sufletul de rău, de a primeni conştiințele noastre şi, mai ales, de a vesti şi slăvi Naşterea Mântuitorului! Moşoiul apără şi sfințeşte casa gospodarului, o pregăteşte atât pentru Naşterea Domnului, dar şi pentru noul an care începe să se zărească. <…> El este «moşul» casei, bătrânul ancestral, sfătuitorul, ocrotitorul, care nu trebuie să lipsească din nicio gospodărie!" [8].

Prin *moşi* exegetul român Romulus Vulcănescu defineşte mai multe soiuri de divinități mitice printre care şi „făpturi mitice protectoare, *ca genii apotropaice ale vetrei*, *casei* şi gospodăriei unei familii, ca şi *a spiței de neam* şi *a moşiei unui neam*. În acest stadiu strămoşii şi moşii dețin un rol important în viața spirituală a comunității lor de familie şi de neam. Sunt invocați ori de câte ori familia sau neamul e în primejdie acută şi tot de atâtea ori când familia sau neamul se călește de fericire şi bucurie" [9, p. 210]. Scopul acestora e de a sugera instaurarea timpului sacru în calendarul popular românesc, drept perioadă în care se desfăşoară o serie de rituri şi ceremonii pentru întreaga comunitate rurală.

Ca zei protectori ai căminului, similari cu percepția moşilor şi strămoşilor românilor, la romani existau *manii*, înlocuiți mai târziu de *lari* şi *penați*. *Manii* erau considerați „spirite ale morților" sau „umbrele morților" şi erau venerați printr-un străvechi „cult al morților", prin care cei decedați erau divinizați. Urmaşii acestora, *larii*, ca „genii binefăcătoare", tutelare ale căminului, protectoare ale familiei, au descendat în *prelați.* Aceştia din urmă erau „toți strămoşii (deci zei foarte bătrâni) care participaseră la întărirea şi extinderea casei şi moşiei familiare. Din acest punct de vedere se poate vorbi de o rudenie divină între *penații* aceleiaşi comunități etnice care are la bază o rudenie umană continuată astfel şi post-mortem" [9, p. 212]. Aceştia, în tradiția populară „erau figurați prin bătrâni cu *capetele acoperite cu un văl*, ceea ce denota sacralitatea lor. Cultul lor, similar celor al larilor, a supraviețuit în Oltenia la *bocitorii* acoperiți cu năframe pe cap" [9, p. 212]. În viziunea lui Romulus Vulcănescu *moşii* şi *strămoşii* poporului român sunt mai întâi „*divinități domestice* şi apoi comunitar-etnice *de ordin*

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

pre- şi protoromânesc" [9, p. 212]. Prin urmare, de Crăciun şi Anul Nou, timpul sacru al solstiţiului de iarnă, era consfinţit prin tradiţie *colindatul în cete de mascaţi*, printre care vedem măşti de *moşi* (Cartal), dar şi de *babe* (Satul Nou, care apar după anul 2002 şi în repertoriul mascaţilor din Cartal). Mascaţii *moşi,* menţionează Romulus Vulcănescu*,* aveau un comportament ludic decent vizavi de superstiţii. Când apar în joc şi măştile de *babe*, glumele deveneau indecente, aluziv abordându-se cultul fecundităţii agrare: „În Bucovina şi Moldova, jocul *Moşului*, asociat de cel al *Babei,* a căpătat semnificaţii erotice, legate de satira revivificării" [9, p. 329], „un fel de reviviscenţă a cultului fecundităţii agrare transsimbolizată de-o afecţiune senilă" [9, p. 216]. Romulus Vulcănescu subliniază că, din punct de vedere etnologic, moşii şi strămoşii au reprezentat şi mai reprezintă şi astăzi o instituţie spirituală a comunităţilor săteşti, care generează norme de conduită socială prin obiceiuri şi tradiţii, considerate sfinte, graţie faptului că erau stabilite de obştea oamenilor bătrâni şi buni cu statut de moşi-zei, făpturi mitice.

Arhiva folclorică a Academiei de Ştiinţe a Moldovei (AFAŞM) dispune de informaţii stocate pe suport magnetic, dar şi manuscriptic, ale cercetărilor de teren efectuate în mai multe sate din raionul Reni în anul 1967. Peste aproximativ 40 de ani, în 2006, a fost efectuată o expediţie folclorică repetată în localitatea Cartal pentru a consemna şi a cerceta fenomenul *Colindatului* în performare şi a documenta elementele acestuia vizând tradiţia şi continuitatea. În cele ce urmează vom prezenta dramaturgia cutumară a obiceiului, însoţindu-l pe parcurs de comentariile necesare.

După cum am observat mai sus, din relatările actorului N. Jelescu, satul este împărţit în două regiuni. Şi pictorul Tudor Botin, născut în Cartal, menţiona acelaşi lucru într-un articol despre colindele de Crăciun interpretate în satul său de baştină, referin du-se la ceata de mascaţi a „băltăreţilor" şi la ceata flăcăilor „de la pădure" [10, p. 3]. Investigând colindatul în satul Cartal, Eugen Rauţa, ne aduce câteva detalii privind împărţirea teritorială a localităţii şi denumirile preferenţiale ale acestora în anumite perioade cronologice: „Din moş-strămoşi se povesteşte că satul Orlovca se împarte în două părţi: spre răsărit «plenaşii» (de la plean, harman), iar spre apus «băltăreţii» (de la baltă). Aşa se numesc numai la Crăciun. Iar în zilele obişnuite: spre răsărit «pădurea» (cândva era pădure), spre apus «chiatra» (era zăcăminte de piatră)" [11, p. 35].

În ajunul sărbătorilor de Crăciun, relatează informatorul I. Alici în anul 1967, flăcăii-colindători „fac două cete mari, câte una în fiecare jumătate de sat. *Ceata mare* are vo 12 persoane. Înainte merge *Ceata mare*, iar din urmă *Ceata Moşului*" [3]. „*Moşul,* explică cercetătorul N. Băieşu, se prezintă aici ca un fel de semidrac-semiom: cu coarne, înainte are pusă o piele de iepure; pe faţă are mască de om bătrân, cu barbă, este îmbrăcat în manta militară (cu epoleţi, medalii), în mână ţine o măciucă făcută din papură, la cingătoare are prinse patru clopote, este împodobit cu panglici; nu vorbeşte, ca să nu-l cunoască lumea; este posibil ca *Moşul,* specific sudului, să fie un personaj preluat din tradiţia bulgară a *Cucherilor*" [12, p. 142].

Cercetarea etnologică de teren din 2006 ne-a demonstrat o altă situaţie vizavi de numărul actanţilor implicaţi în colindat, acesta crescând considerabil până la 20-25

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

de flăcăi în *Ceata mare*. Cât timp colindă gospodăriile satului, cele două confrerii se află aproape una de alta ca nu cumva să se întâlnească cu cetele din cealaltă parte a satului şi „să mănânce bătaie”. Flăcăii din *Ceata mare* „colindă la fereastră, uneori în casă, dacă gazdele au fete” [3]. Obligatoriu interpretează *colinda de casă (Colindul ăl mare)*. Apoi la rugămintea gospodarilor sau din propria inițiativă *Ceata mare* cântă şi alte colinde: *de flăcău, de fată, de vădană/văduv, de militar, de bătrâni, de nou născut, de fetiță, de tineri căsătoriți, de preot, Colindul Maicii Domnului* etc. („Dacă în casă este fată mare, ea spune: «Colindați-mă şi pe mine». Şi atunci colindătorii cântă şi pentru fată o colindă specială. Astfel pot cere şi ceilalți membri ai familiei” [3]). Detalii interesante privind performarea etapizată a *Colindului de casă* sesizăm în relatările lui Tudor Botin: „«Colindul de casă», care e de mai multe feluri, se cântă în decursul nopții de Crăciun: începeau cu «Colindul de seară», apoi urma «Colindul cel mare» şi se sfârşea cu cel din «Zori de ziuă»” [10, p. 3]. Cântecul ritualic, executat alternativ, antifonic („colindătorii cântă câte doi, apoi alții doi” [3]), este acompaniat, uneori, la un instrument muzical („clarnet, armonie, baian”). După plecarea *cetei mari* vine la fereastră grupul *Moşului,* care nu cântă, ci numai joacă dinaintea geamurilor („el nu vorbeşte ca să nu-l cunoască, el nu intră în casă, face scamatorii la geam” [3]). Pentru urare actanții obiceiului respectiv primesc răsplată: colaci, dulciuri şi bani. A doua zi dimineața, în centrul satului, se adună toate cele patru cete din ambele părți ale localității. Aici are loc concursul *Moşilor*: „Care ar fi mai groaznic şi ar face mai multe scamatorii, urmate de bătăi cu bâtele din papură, acela ocupă locul întâi” [10, p. 3]. Are loc şi „concursul horelor”. „Acolo moşii se arată cine-s ei. Fac hora toți împreună” [3]. „Pe vremuri la horă se adunau doar bărbații satului. Acum obiceiurile s-au schimbat, încât vin şi femei, copii de toate vârstele” [10, p. 3].

Informatoarea Maria Țurcanu, profesor de biologie şi chimie, originară din localitatea Cartal, descrie fenomenul cercetat astfel: „În ajun de 24 decembrie, în sat se găteşte toată lumea de Crăciun, se fac numaidecât bucate de Crăciun: sarmalele, răcituri, de acuma şi alte bucate <...>, dar acestea în principiu se fac numaidecât <...>. Şi în seara de Crăciun, deci toți gospodarii, doritori de a-şi onora ograda cu cetele colindătorilor, lasă porțile deschise şi luminile aprinse, şi din casă în casă umblă cețI de băieți mai mici până la orele zece, mai târziu de-acuma vin şi ceilalți mai mari. Vin cețile de flăcăi care pot fi de vreo 4-5 flăcăi. Fiindcă satu-i mare se formează mai multe cețI, dar îndeosebi se atrage atenția la *Ceata mare* care se face dintr-o parte a satului şi din altă parte. Satul e împărțit în două părți: partea *de la piatră* şi partea *de la pădure*. Partea *de la pădure* se numeau *plenari*, se ocupau cu pământurile, aveau parcele de pământ, le cultivau, iar cei *de la piatră* extrăgeau piatră de acolo, că e carieră de piatră şi aşa şi a rămas. Şi din ambele părți a satului se fac două *Cete mari* de flăcăi care sânt ori recruți, să plece la armată, ori chiar după armată şi două cete care însoțesc *Moşul*. Doi Moşi se fac deci, Moşul dintr-o parte de sat şi alt Moş. Iată aceste cețI sânt cele mai onorate şi gospodarii le primesc cu mare plăcere <...>.

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Culeg.: Pe la ce oră pornesc *cetele mari*?

Inf.: Pe la orele şase de-acuma trebuie să pornească, fiindcă satu-i mare şi trebuie să meargă la fiecare gospodar din casă în casă. <...> La fiecare casă cântă *Colindul ăl mare*, de regulă trebuie să-l cânte tot, dar fiindcă satu-i mare şi nu reuşesc, ei îl prescurtează. <...> Înainte merge *Ceata mare* ca să-l păzească pe Moş, să deie de veste că iată vine *Ceata Moşului* şi înaintea *Cetii Moşului* nu are dreptul să vină nimeni <...>, n-am văzut, dar ştiu că ne povesteau bătrânii, <...> care nimerea în calea Moşului era rău de dânsul, fiindcă ei poartă nişte măciuci foarte puternice şi era periculos, deci nu are trecere nimeni înaintea lor.

Culeg.: Dar după Moşi se mai colindă?

Inf.: Da, după Moşi deacuma pot să mai umbli şi celelalte ceți să colinde şi aşa umblă din casă-n casă până când ajung în centrul satului înspre dimineață.

Culeg.: A doua zi ce se întâmplă?

Inf.: <...> În centrul satului se face o luptă aşa improvizată dintre cei doi *Moşi*. *Ceata Moşului* dintr-o parte şi alta îl ridică pe *Moş* pe mâini, flăcăii îl ridică pe mâini şi ei aşa, în sus, ridicați pe mâini trebuie să se închine, să se salute şi să se lupte, ca să se deie unul pe altul jos din brațele băieților. Unul din ei trebuie să câştige.

Culeg.: Care este semnificația acestei lupte?

Inf.: Dintotdeauna a fost o concurență între două părți ale satului, care parte a satului are flăcăi mai frumoşi, mai puternici, mai îndrăzneți. Şi asta era o cinste pentru partea ceea de sat care câştigă. Lupta trebuie să meargă de trei ori <...>.

Culeg: Ce se întâmplă mai departe?

Inf.: Părinții ne povesteau, că în ziua de Crăciun, <...> flăcăii, poate nu flăcăii care au făcut ceata, dar flăcăii satului strângeau bani şi tocmeau muzicanți şi făceau horă în sat, joc în sat şi jocul ținea până la asfințitul soarelui" [13].

Acelaşi spectacol l-am surprins în detalii şi în relatările informatoarei Eufrosinia Berlinscaia din s. Cartal, fost dascăl la şcoala din localitate: „Satul înainte era împărțit în două părți. Ăştea de aicea erau *băltăreții*, care trăiau la baltă. Aştea erau *plenaşii*, care au pleanuri, se ocupau cu agricultura <...>, fiecare [parte a satului – *n. n.*] are ceata lui: *Ceata Moşului* şi *Ceata mare*. Şi de când mă ştiu eu mică, *Ceata mare* se îmbrăcau în marinari şi *Ceata Moşului* erau mai tineri. Aia erau care s-au eliberat de la armată, care erau marinarii, iar ailalți abia se duceau în armată, care erau la Moş. <...> În afara de asta erau cete, cete mai micuți <...>. *Moşul* ăsta <...> reprezintă un duh bun. El îi frumos şi totodată straşnic parcă. <...> Personaj cu două fețe opuse, e straşnic pentru duhurile rele care stau pe la casele oamenilor şi frumos pentru oamenii la care vine el. Are măciucă. Asta-i tot un simbol, adică el alungă duhurile rele de la casele oamenilor. Iată ce înseamnă *Moşul*. <...> El trebuie să bată măciuca până <...> o distruge" [14]. Precizarea respectivă ne motivează să conchidem o reminiscență a ritualurilor cu măşti din nopțile de priveghi, un cult străvechi de cinstire a morților. Lucia Berdan decodificând simbolistica măştii populare în riturile de trecere se referă şi la originea păgână, precreştină a acesteia: „La origine, pretutindeni, măştile au avut un caracter ritual, fie că erau zoomorfe sau antropomorfe. Masca, în ipostaza de recuzită a mitului, reprezenta,

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

prin însăşi figurarea ei, un spectacol, care era, la origine tot ritualic. Cel mascat (sau travestit prin machiaj) se transpunea într-o nouă ființă, care întruchipa, de obicei, strămoşii de neam sau animalul totem al comunității" [15, p. 254]. Practicarea jocurilor cu măşti umane, subliniază Romulus Vulcănescu, prin deghizare, travestire, şi mai evoluat, prin transfigurare, deține un rol important în cadrul ceremonialurilor magice: „Cei ce se mascau, individual sau în grup urmăreau, pe lângă protecția reală sau magică cu ajutorul măştilor şi legătura spirituală prin măşti cu presupusele forțe supraomeneşti (benigne sau maligne), cu închipuitele făpturi divine (demoni, semidivinități, divinități şi eroi), care socoteau că îi domină, persecută sau protejează" [16, p. 13]. În viziunea etnologului, actantul purtător al măştii în perioada primitivă era marcat de valoarea sacră a ei, realizând o transcendere în timpul şi spațiul profan. Transfigurarea magică, evoluează treptat în cea ludică, însemnând „schimbarea stării psihosociale declanşate de jocul artistic cu mască în datinile familiale şi calendaristice, desacralizarea măştii" [16, p. 15]. Forma evoluată a transfigurării este cea dramatică, întâlnită în teatrul popular, minodrama ritualică şi drama socială, unde „purtatul sau jucatul măştilor este efectul unei schimbări de spirit de ordin divertismental, care se transmit de la artistul amator la public" [16, p. 15]. Cu toate acestea, mutațiile survenite în aspectul funcțional al măştii, de la funcția mimetică la cea cathartică, de la imitare la creație, nu influențează perceperea arhetipală a măştii de către comunitate, dacă ne referim la cea a *Moşilor* din Cartal. Masca *Moşilor* reprezintă şi astăzi un produs al imaginației mitico-mitologice, care „îşi păstrează funcția de păcălire, cu intenția de a asigura celui care o poartă o trecere mai uşoară peste «pragurile» pe care le are de depăşit, pentru că masca presupune şi o serie întreagă de interdicții, dar îi şi dă dreptul la un comportament ce iese din tiparele cotidianului, realului imediat" [17]. Actualmente, semnalăm o simbioză a funcțiilor magico-ritualice şi estetice, dovadă servind păstrarea în mentalitatea colectivă a locuitorilor satului Cartal a unor reminiscențe mitico-oculte (respectarea „tăcerii magice" de către Moşi pentru a nu fi atacați de demoni, interdicția scoaterii măştii de către purtătorul ei pentru a nu putea fi identificat de comunitate, lovirea bâtelor/măciucilor de pământ în scop apotropaic, sunarea clopotelor prin mişcări coregrafice ale Moşilor, credința în alungarea spiritelor rele etc.). Cu toate acestea, etnologul Mihai Pop insistă asupra aspectului preponderent spectacular al jocurilor actuale cu măşti: „Jocurile de Anul Nou, jocurile cu măşti înainte de toate, elemente rudimentare de teatru, sunt şi ele acte ceremoniale, dar în desfăşurarea lor elementul spectacular are o mult mai mare pondere. Dacă aşa cum arată antropologii, la început omul s-a travestit, s-a mascat pentru a comunica cu strămoşii, cu reprezentările mitologice, mai târziu, travestirea şi mascarea au devenit procedee de organizare a jocurilor. La noi, masca a ajuns o recuzită a jocurilor de Anul Nou. Din recuzită cu valori simbolice rituale, a devenit o recuzită a spectacolelor" [18, p. 184] obținând astfel conotații şi funcții noi. În viziunea noastră, simbolismul magico-ritualic al *Moşilor* din Cartal e mai pronunțat în mentalitatea populației în vârstă, în comparație cu optica generației în creştere, care percepe predilect latura spectaculară a fenomenului.

Informatoarea Eufrosinia Berlinscaia în interviul acordat s-a referit la o serie de tradiții importante ale ritualului magic: „Prima dată colindătorii trebuie să colinde

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

pe stăpânul casei <...>. De stăpân sânt mai multe. Este care de cu seară, este cari spre dimineață. Spre dimineață <...> gospodinele, undeva aşa la revărsat de ziuî, <...>, gătesc mâncari, <...> una din tradiții că sî fac ghiozlomeli, un fel di plăcinţeli cari se fac aişi la noi, şî colindătorii, de-acuma ei îs obosiți, şî eli îi servesc măcar câti una şi anumi atunşi ei colindî un colind care se numeşti *Dragî domnia lui*. Da aşa esti, colindele *Ăl mari* se numeşti, adicî cel mari <...>. În casele undi gospodăreau feti mari, şi vin cetele <...>, ea trebuie s'-le coasi la căciuli flori, flori albi, înainte le făceau din parafină, aşa-ia interesanti. <...> Stăpânul casei îi invita pe flăcăi în casă, îi aşăza la masă, îi servea acolo câte un pahar di vin, <...> ei colindau, da fata în timpul ăsta li cosea la flăcăi florile. <...> La început intră *Ceata mare*, apoi vine *Moşul*, *Ceata Moşului*. Ei trebuie să umbli toată noaptea ca să se întâlnească *La Moşu-n deal*" [14].

Participanții *Colindatului* sunt flăcăi între 15 şi 25 de ani. Felul interesant de a se deghiza al colindătorilor l-am reconstituit din informațiile aduse de primarul localității Cartal, Ion Chironachi: „Înainte aveau costume naționale, dar acuma nu mai sunt acele costume şi au hotărât, acei dacă-s pădurari să aibă di formă marină, iar aceştia de-acuma di pichete de grăniceri" [19]. Detaliile aduse de Eugen Rauța diferă parțial de cele consemnate de noi: „Vârstnicii satului consideră: «până la sosirea veneticilor în Moldova tinerii îmbrăcau uniformele armatei române. Ce a fost mai înainte când aceste pământuri intrau în componența Moldovei, se aflau sub protectoratul turcesc, al imperiului rus, locuitorii satului nu pot spune». Însă afirmă că uniforma militară a actanților este un atribut obligatoriu. Şi pentru fiecare locuitor din Orlovca participarea la sărbătoarea de Crăciun este o onoare, este recunoaşterea maturizării, bărbăției, puterii" [11, p. 35].

Aşadar, îmbrăcați în uniforme militare şi cu flori la bonete, flăcăii colindă tot satul interpretând doar fragmentar *Colindul ăl mare*. Iar în dimineața de Crăciun pe la orele 8-9 încep să colinde în cruciş cele vreo cincizeci de gospodării din centrul satului, amplasate pe o parte şi alta a străzii centrale. Colindatul de dimineață, ca un adevărat spectacol destinat celor vreo două mii de spectatori, care se adună în centrul satului numit foarte sugestiv *La Moşu-n deal,* începe cu o horă jucată de *Ceata mare* şi *Ceata Moşului*, care se unesc, formând o singură ceată. Apoi, ca la un semnal, pornesc să colinde gospodăriile lăsate anume pentru ziua de Crăciun. Stăpânii acestor case au bucuria de a primi în fiecare an doi Moşi şi două cete. Abia când cetele ajung să-şi inverseze teritoriile, colindatul propriu-zis ia sfârşit. Începe lupta pentru supremație dintre Moşi şi cetele acestora şi multaşteptatul spectacol pentru publicul cartalean şi oaspeții acestora.

Ca adevărate genii benefice, Moşii îşi arată la început gratitudinea unul față de altul, făcându-şi diverse daruri, ca mai apoi ajutați de *armaşi/oşteni* să înceapă lupta. Este prezentă numerologia simbolică în desfăşurarea triplă a luptelor dintre Moşi. Cea de a treia bătălie trebuie să se soldeze cu înfrângerea unuia din Moşi. Învinge cel mai puternic, mai isteț şi mai experimentat.

Un element relativ nou, preluat din satul vecin Novoseliskoe (Satul Nou) este *Baba*. Masca antropomorfă feminină apare în dimineața zilei de Crăciun şi reprezintă răsplată pe care o primeşte Moşul învingător în luptă. Baba e un personaj haios, care făcând diverse şotii, provoacă râsul în mulțimea prezentă.

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Pentru comparaţie, prezentăm succint *Colindatul în ceată bărbătească*, practicat relativ diferit şi în localitatea vecină Novoseliskoe. Satul este divizat de asemenea în două părţi, însă spre deosebire de Cartal, aici se organizează trei grupuri de flăcăi: două *cete de fereastră:* „una pe-o parte de uliţă, alta – pe cealaltă" şi ceata numită *Moşul de casă.* Când se apropie de casa unde urmează să colinde: „aznagiul vine la fereastră şi întreabă: «Moşu-n casă sau la fereastră?». Dacă gazda răspunde: «În casă», vine *moşul de casă*, iar ceata întâi merge mai departe. Dacă răspunde «La fereastră», colindă ceata aceasta, iar *Moşul de casă* nu vine aici. Ceata principală e *Moşul de casă*. Colinda e cântată de toţi (12-15 persoane). După ce colindă, stăpânul casei le dă daruri şi ei pleacă mai departe. Înainte fetele puneau flori de ceară la căciula unui colindător (ibovnic, neam, vecin, verişor). În ceata *Moşului de casă* unul era *moş*, altul – *femeie* (îmbrăcat în haine femeieşti). *Moşul* are mască cu coarne. Când toţi colindătorii cântau, *Moşul* cu *Baba* tăceau. În acest timp Baba se îmbolnăveşte, cade jos, Moşul o plânge, îi aprinde lumânarea. Baba moare. La urmă moşul îi dă o măciucă, baba se scoală, joacă amândoi. Cântă clarinetul, doba. Dimineaţa cetele se întâlnesc în centrul satului la horă. În sat se cântă colinde moldoveneşti şi bulgăreşti. *Moşul de casă,* în trecut, era dator să colinde bulgăreşte, căci bulgarii bătrâni cer ca aceştia să le cânte colinde bulgăreşti. Dacă nu li se cânta colinde bulgăreşti pentru toată ceata era o mare ruşine" [20].

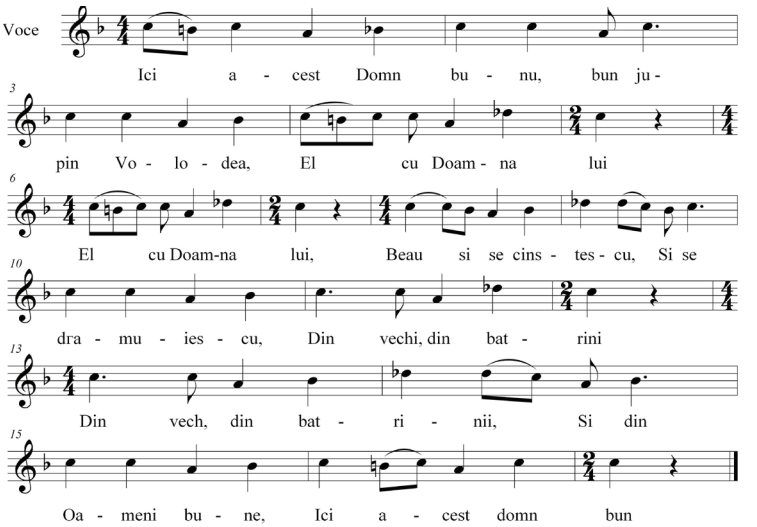
Toţi informatorii intervievaţi au menţionat diversitatea, frumuseţea şi ineditul repertoriului de colinde care sunt performate în localităţile din sudul Bugeacului. Şi astăzi în s. Cartal unii săteni ştiu până la 10-15 colinde. În Arhiva folclorică a AŞM sunt înregistrate peste 20 de cântece ritualice de Crăciun din localitatea investigată. Varietatea colindelor acestei zone l-a fascinat şi pe etnologul Ovidiu Bârlea: „Moldova sudică şi în continuare fâşia din extremitatea ei răsăriteană (Basarabia) a dat la iveală un repertoriu destul de bogat, cu variante pline şi bine rotunjite. Atare densitate a repertoriului ar putea apărea ca o consecinţă a conservatorismului ariilor laterale sau ca o continuare a Munteniei subcarpatice prin acele «părţi oltene» sau «Basarabia» lui Mircea cel Bătrân, extremitatea de răsărit fiind alcătuită în bună măsură din populaţia roită de aici. Vizibile asemănări tematice – se pare şi muzicale – ale repertoriului de aici cu cel din Muntenia subcarpatică fac mai plauzibilă cea de a doua ipoteză" [21, p. 373].

Pentru ilustrare documentară propunem fragmentul de colindă de stăpân (gospodari) interpretat de *Ceata Moşului* (variantă a colindului cel mare *Doamnele*).

Dragă domnia lui

Urăiiiiiiiiii,
Ici acest Domn bunu,
Bun jupân (numele),
El cu Doamna lui,
Beau şi se cinstescu
Şi se dămuiescu,
Din vechi, din bătrâni.
Din vechi, din bătrânii
Şi din oameni bune,
Ici acest domn bun.
Urăiiiiiiiii! [14].

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Transcriere muz. şi notografie: Gheorghe Nicolaescu

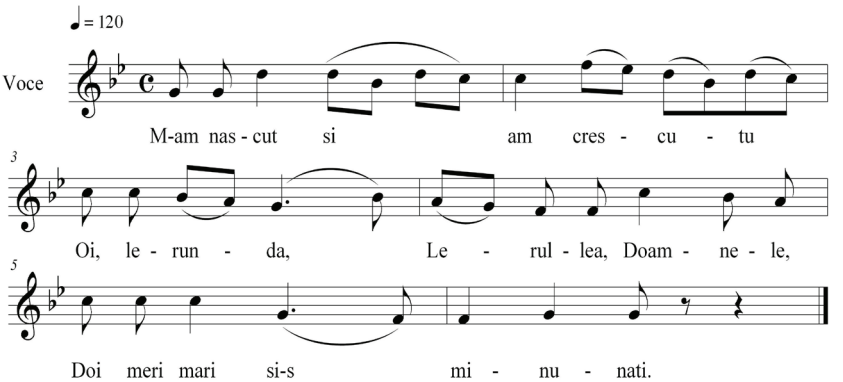
Reproducem în continuare şi *Colindul ăl mari* (de casă), cules de Eufrosinia Berlinscaia de la un bătrân din sat, care a fost interpretat în trecut de cete, de asemenea în cadrul acestui obicei, şi care astăzi nu se mai regăseşte în repertoriul *Cetelor mari*, având, după cum menționează informatoarea, o linie melodică dificilă pentru reproducerea vocală. O variantă mai extinsă a colindei a fost publicată în ziarul *Dunărea Creştină*, oferită fiind de familia Botin [22, p. 3].

Colindul ăl mare *(de casă)*

M-am născut şi am crescutu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Doi meri nanți şi-s minunați.
În grădină la doi meriu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Mi se face-un pom rotat.
Sus în vârful pomuluiu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Ardea-şi nouă lumânări.
Sus îmi arde, jos îmi cade,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Unde cade lac se faci.
Lac de vin, pârău de miru,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Dar în lac cine se scald'.
Scalda-şi Ilii, sfânt Iliiu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Se scaldără, se îmbăiar'.
Cu apă dalb' se limpeziră,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu bun nir se niruir'.
Cu veşmânt se primeniră,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu veşmânt până-n pământ.
Mai de-a rând cu dumnealuiu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Scăld-aş Ion, Sfânt Ion.
Se scaldără, se îmbăiară,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu apă dalb se limpezir'.
Cu bun nir se niruiră,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Cu veşmânt se primenir’.
Cu veşmânt până-n pământu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Mai de-a rând cu dumnealui.
Scăld-aş Crăciun, sfânt bătrânu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Se scaldără, se îmbăiar’.
Cu apă dalb’ se limpeziră,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu bun nir se niruir’.
Cu veşmânt se primeniră,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu veşmânt până-n pământ.
Mai de-a rând cu dumnealuiu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Scaldă-aş icea ’cest domn bun.
’Cest domn bun, jupân (numele),
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu a lui dalbă jupâneas’.
Se scaldără, se îmbăiară,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Mai de-a rând cu dumnealuiu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Scaldă-aş icea ’cest domn bun.
’Cest domn bun, jupân (numele),
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu a lui dalbă jupâneas’.
Se scaldără, se îmbăiară,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu apă dalb’ se limpezir’.
Cu bun nir se niruiră,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu veşmânt se primenir’.
Cu veşmânt până-n pământu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
’Icea-n Doamne-i cest domn bun.
’Cest domn bun, jupân (numele),
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Cu a lui dalbă jupâneas’.
Ei să-mi fie sănătoşiu,
Oi, lerunda, lerui-leo, Doamnele,
Sus în gazdă la Hristos [14].

Transcriere muz. şi notografie: Gheorghe Nicolaescu

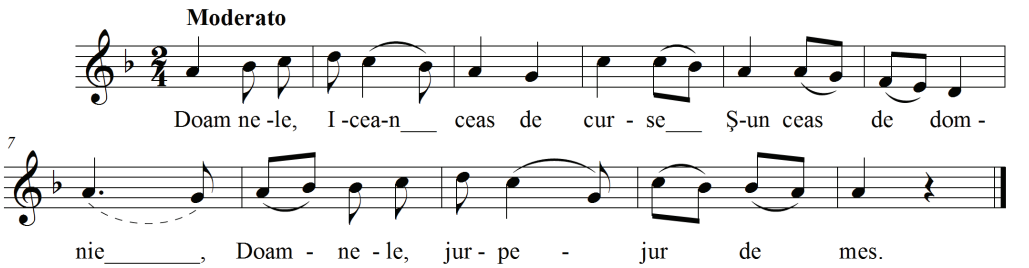
Colinda Doamnele (de gospodari, de casă, numit astăzi şi ăl mare) este interpretată actualmente de *Ceata mare*, care vine înaintea *Cetei Moşului*.

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Doamnele

Jur-p'ejur de mes'.
Doamnele,
Tot scaune drese,
Făclii dalbe-aprinse,
Doamnele,
Sus in cap de mas'.
Doamnele,
'N salciu de argintu,
'N sălciu cine şade?
Doamnele,
Bunul Dumnezeu.
Doamnele,
Mai de-a rând cu elu,
Ion, Sfânt Ionu,
Doamnele,
Mai de-a rând cu el.
Doamnele,
Mai de-a rând cu elu,
Ilii, Sfânt Iliiu,
Doamnele,
Mai de-a rând cu el.
Doamnele,
Crăciun Sfânt
bătrânu,
Mai de-a rând cu elu,
Doamnele,
Icea-acest domn bun.
Doamnele,
Mai de-a rând cu elu,
Bun jupân Ionu,
Doamnele,
El cu doamna lui.
Doamnele,
Beau şi se
cinstescu,
Şi se dămuiescu,
Doamnele,
Din vechi, din
Care mi-s mai mare,
Doamnele,
Mariații mari.
Doamnele,
Tu când te-ai
născutu,
Eu m-am perlegitu,
Doamnele,
'N poală mi-ai căzut.
Doamnele,
Pe mâini te-am luatu
Şi te-am ridicatu,
Doamnele,
'N înaltu-cerului.
Doamnele,
Şi te-am înfăşatu
'N faşă de mătasă,
Doamnele,
'N scutec de bumbac.
Doamnele,
Şi te-am botezatu
'N apa lui Iordanu,
Doamnele,
Bun nume ți-am pus.
Doamnele,
Şi te-am dăruitu,
Cer cu stele-n rându,
Doamnele,
Pământ cu norod.
Doamnele,
Cel, ce stăpâneştiu
Pământ să domneştiu,
Doamnele,
Icea-acest domn bun.
Doamnele,
El cu doamna lui
Fie-ar sănătoşiu,
Doamnele,
'N gazdă la Hristos [13].

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Transcriere muz. şi notografie: Gheorghe Nicolaescu

Existența mai multor colinde interpretate pentru casă, gospodari, gazdă, ne motivează să evidențiem performarea în ordine ritualic-temporală a *Colindului ăl mare*, similar colindatului din Isaccea, jud. Tulcea (nordul Dobrogei), unde se interpretează colindul *Moşoiul cu scăriță,* compus din trei părți: „«Ici acestor curți», «Ici acest om bun», «Pe cel luci de mare»" [23]. Prin urmare, mărturiile informatorilor vizavi de populația satului formată din români veniți din Dobrogea, expuse la începutul demersului respectiv, argumentează pe deplin originea istorică a acestei străvechi forme de cultură tradițională.

Analizând dinamica desfăşurării colindatului cu măşti antropomorfe în ceată bărbătească, observăm că fenomenul în cauză este un spectacol insolit, în care îşi dau concursul aproape toți locuitorii satului, care, pe de o parte, esențializează o instituție care educă tineretul, îl inițiază în obiceiurile comunității, dictându-i un comportament adecvat ritualului, iar pe de altă parte, aceste manifestări reprezintă nişte competiții artistice între taberele de colindători, fiecare confrerie străduindu-se să dețină poziția dominantă. Referindu-se la aspectul instructiv-educativ al cetei de flăcăi, etnologul Varvara Buzilă concluzionează: „Până la apariția legilor scrise, dar în bună parte şi după aprobarea pravilei, instituțiile sociale, constituite şi esențializate în aşa mod încât să articuleze întreaga cultură tradițională, vegheau asupra respectării normelor sociale, fiind orientate de sistemul de valori specific acestei societăți. Principiile valorice ale acestui drept obişnuielnic, fidel tradiției, erau promovate conform unor modele consacrate, considerate de către mentalitatea tradițională ca fiind foarte vechi şi cele mai adevărate" [24, p. 107].

Prin urmare, valoarea obiceiului vizat rămâne a fi inestimabilă, atâta timp cât concentrează în esență diverse aspecte artistice, cutumiare, ale folclorului literar, muzical, coregrafic şi mimetic. Inventarierea, documentarea, cercetarea, conservarea, punerea în valoare şi promovarea fenomenului respectiv în starea lui genuină (*in situ*), reprezintă prevederile actuale ale tezaurizării patrimoniului cultural imaterial. Implementarea reuşită a acestor obiective depinde, în mare măsură, de fiecare dintre noi. Datoria noastră, atât a cercetătorilor, cât şi a actanților acestei manifestări etnofolclorice, consistă în conservarea valorilor estetice şi a caracterului ritualic al *Colindatului în ceată bărbătească,* fără a-i periclita integritatea mitico-magică.

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Referințe bibliografice

1. Cantemir, Dimitrie. *Descrierea Moldovei.* Colecție inițiată şi coordonată de Anatol şi Dan Vidraşcu. Chişinău: Litera; Bucureşti: Litera Internațional, 2001, 256 p.

2. Nechit, Irina. *„Din satul meu Cartal am moştenit o română corectă”:* Interviu cu actorul Nicolae Jelescu, director artistic al Teatrului Poetic „Alexei Mateevici”. Jurnal de Chişinău. 2012, 11 septembrie. Mod de acces: *http://www.jc.md/din-satul-meu-cartal-am-mostenit-o-romana-corecta/* (vizitat la: 13.06.2017).

3. AFAŞM, 1967, ms. 175, f. 2; Cartal (Orlovca) – Reni – Odesa; inf. Ion I. Alici, 68 ani; culeg. N. Băieşu.

4. Vărzaru, Cătălin F.; Damian, George. *Călători printre românii din sudul Ucrainei*. *Viermi de mătase pe chipurile Sfinților*. Infoprut. 2010, 5 octombrie. Mod de acces: *http://infoprut.ro/677-calatori-printre-romanii-din-sudul-ucrainei-viermi-de-matase-pe-chipurile-sfintilor.html* (vizitat la: 13.06.2017).

5. Filip, Iulian. *Miracolul scenei în arta populară. Teatrul popular din Basarabia şi Bucovina de Nord: Afirmarea dramaticului şi poetica sincretică*. Chişinău: Profesional Service, 2011, 256 p.

6. Adăscăliței, Vasile. *Teatrul popular de Anul Nou în Moldova*. Iaşi: PIM, 2015, 631 p.

7. *Sărbători şi obiceiuri: răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*/ coord. Ion Ghinoiu. Bucureşti: Editura Enciclopedică, 2004, 440 p.

8 *Sărbătoarea Moşoaielor,* 10 decembrie 2014. Mod de acces:http://www.romaniaturistica.ro/ sarbatoarea-mosoaielor-luncavita-tulcea (vizitat la: 10.07.2017).

9. Vulcănescu, Romulus. *Mitologie română*. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987, 706 p.

10. Bogdea, Dan. *Colindele de Crăciun înalță sufletele oamenilor:* Interviu cu pictorul Tudor Botin, membru al Uniunii Artiştilor Plastici din Moldova. În: Dunărea Creştină: Supliment al revistei „Alfa şi Omega” pentru sudul Basarabiei, 1999, anul I, nr. 2 decembrie, p. 3.

11. Rauța, Eugen. *Datini. Sfinte sărbători:* Culegere de folclor din raionul Reni. Chişinău: S. n., 2014, 104 p.

12. Băieşu, Nicolae. *Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor de iarnă*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2008, 412 p.

13. Arhiva personală, 2007; Bozieni – Hânceşti; inf. Maria Țurcanu, originară din Orlovca (Cartal) – Reni – Odesa, 47 ani; culeg. M. Cocieru.

14. Arhiva personală, 2006; Orlovca (Cartal) – Reni – Odesa; inf. E. Berlinscaia, 56 ani; culeg. M. Cocieru.

15. Berdan, Lucia. *Masca-simbol în structura obiceiurilor familiale*. În: *Anuar de lingvistică şi istorie literară.* Seria B. *Istorie Literară*. 1994-1995, Tom XXXIV, p. 253-260.

16. Vulcănescu Romulus. *Măştile populare*. Bucureşti: Editura ştiințifică, 1970, 347 p.

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

17. *Obiceiurile şi tradiţiile de Crăciun sunt încă vii în Maramureş*, 24 decembrie 2007. Mod de acces: http://ziarero.antena3.ro/articol.php?id=1198480360 (vizitat la: 10.05.2017).

18. Pop, Mihai. *Obiceiuri tradiţionale româneşti*. Bucureşti: Minerva, 1976, 192 p.

19. Arhiva personală, 2006; Orlovca (Cartal) – Reni – Odesa; inf. I. V. Chironachi, 49 ani; culeg. M. Cocieru.

20. AFASM, 1967, ms. 175, p. 24; Novoseliscoe (Satul Nou) – Reni – Odesa; inf. Dumitru P. Alexi, 35 ani; culeg. N. Băieşu.

21. Bârlea, Ovidiu. *Folclor românesc*. Vol. I. Bucureşti: Minerva, 1981, 496 p.

22. *Colindul cel mare (de casă) de la Cartal*, oferit redacției de familia Botin. În: *Dunărea Creştină:* Supliment al revistei „Alfa şi Omega" pentru sudul Basarabiei, 1999, anul I, nr. 2, p. 3.

23. *Un obicei unic în România. „Moşoiul cu scăriță"*. Radio România Constanța, 2016, 19 decembrie. Mod de acces: http://radioconstanta.ro/2016/12/19/videotulcea-un-obicei-unic-in-romania-mosoiul-cu-scarita/ (vizitat la: 10.06.2017).

24. Buzilă, Varvara. *Ceata flăcăilor şi Hora satului – instituții tradiționale de afirmare a culturii socio-normative*. În: *Buletin Ştiinţific.* Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie, 2014, Volumul 21 (34), p. 107-124.

Mască de Moş, s. Orlovca (Cartal), rn. Reni, reg. Odesa, Ucraina, 25.12.2007, foto de Anatol Popescu

BDD-A27576 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Mască de Moş, s. Orlovca (Cartal), rn. Reni, reg. Odesa, Ucraina, 25 decembrie 2014, sursa: http://trassae95.com/all/news/2014/12/25/zhiteli-sela-v-renijskom-rajone-perekryli-trassu-odessa-reni-19549.html

Lupta *Moşilor* organizată *La Moşu-n deal*, s. Orlovca (Cartal), rn. Reni, reg. Odesa, Ucraina, 25 decembrie 2006, foto de Mariana Cocieru

BDD-A27576 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)